

“Vull defensar les albes. Aquelles llunyanes albes, més belles dins el record, que jo mateix empenyia amb el meu cos surant dins els tels de la nit, quan els ulls destriaven un canvi als núvols, uns matisos color de rosa al cel mentre desapareixia la lluisor dura de les estrelles”.

L'adolescent de sal.

“Tot poeta és amb ànsies
i ressonàncies
un adolescent.”

“Som lletra que es trenca i es destrena
per sortir de la cova”.

Trast.

Cinquanta-tres anys separen aquests textos. Tota una vida. I la mateixa intensitat, l'absoluta confiança en el poder de la paraula i de la literatura, i vida. És Biel Mesquida, 58è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

*

Bon vespre, amigues, amics, president Rull, consellers de Cultura i Política Lingüística, presidents Mas i Aragonès, president d'OCB, en nom d'Òmnium Cultural, moltes gràcies per acompanyar-nos. Tornem a celebrar un any més aquest ritual cívic, cultural i polític que és un acte de reconeixement de la nació completa i la llengua que ens agermana, i alhora celebració de l'excel·lència literària que ens enriqueix.

El PH d'enguany reconeix, en Biel Mesquida, l'excepcionalitat de la seva aportació a les lletres catalanes i, al mateix temps, l'exemplaritat de la seva contribució a la vida cultural dels Països Catalans.

[1]

Tot va començar molt d'hora. Corria l'any 1971. La dictadura encarava el seu darrer tram com havia començat: matant, i amb una repressió ferotge. Per sota, tanmateix, hi havia un país que bategava de vida i construïa arreu espais de llibertat.

En Biel tenia 23 anys. Era un lector voraç, com havia estat un escriptor precoç. Però encara no havia publicat res. Escrivia compulsivament, amb ràbia i entusiasme, omplint pàgines amb textos seus i textos d'altres. D'aquest deliri, en va sortir *L'adolescent de sal*. Durant un any, el manuscrit es va passejar per les editorials, que el rebutjaven per impubicable. Fins que el va presentar al premi Prudenci Bertrana, cosit amb fil, perquè no tenia grapes. El 1973, un jurat enlluernat li concedia el premi. Però la censura franquista el va prohibir, i va haver d'esperar dos anys per ser publicat. Allò va ser una revolta i, amb aquest llibre, les lletres catalanes entraven en "la modernitat literària". Semblava una provocació, però "era d'una insòlita saviesa, d'una agudes intel·lectual molt fora del comú, i d'una qualitat estètica tan digna d'admiració com perdurable".

No era una obra temptativa, ja era una obra consumada. I contenia "la grana viva de tota l'obra a venir". No hi ha, a la literatura catalana contemporània, una irrupció tan fulgurant. I no va ser un bolet: era només el principi.

Un any després, al 74, posava en circulació en versió ciclostilada *El bell país on els homes desitgen els homes*, que inclou *Lluita de classes*, que heu escoltat, un dels més grans poemes d'amor de les lletres catalanes. I vindrien *Excelsior* i *Vertígens*; els prodigiosos *T'estim a tu*, *Els detalls del món* i *Acrollam*; i *Llefre de tu*, *Carpe momentum* i *Encarnacions*; i enguany *Trast*. A cada nova fulguració, després, el tro que ressona, llargament.

La seva "obsessió per l'escriptura", convençut, com Fuster, que "morir-se és deixar d'escriure" i que, mentre hi ha vida hi ha escriptura, el farà omplir milers de pàgines, durant més de mig segle, sempre amb la mateixa radicalitat, transgressió i exigència, i en publicarà a dolls. I en dirà, en veu alta i compartint-les generosament, arreu d'aquests països nostres, que recorrerà de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó i l'Alguer, fertilitzant la comunitat per contribuir a la seva civilitat, en contra d' "aquest estat de desculturalització que és un dels genets [de l'] apocalipsi ordinària d'aquest nou segle".

[2]

Enfront de la tendència a l'empobriment de la llengua i la vulgaritat expressiva, "la doctrina secreta que manifesta Mesquida en cada un dels seus llibres és l'afany de donar un altre caire i un altre sentit a les paraules de la tribu".

D'aquí, la seva voluntat d' "investigació, exploració de les paraules i la sintaxi, al darrere sempre de les possibilitats implícites que figuren en la festa imaginativa del llenguatge. Mesquida no ha defraudat mai cap lector de veritat". Perquè mai no ha deixat de fer, amb l'escriptura, "saltos mortals sense xarxa".

I, tot i les innovacions, la llengua de Mesquida no és trencadora, "sinó eixampladora, amplificadora, constructiva".

"El mesquidià", diu, "és un idioma que xucla de pertot, que vol ser una música de les llibertats, com una força vivificadora que intenta, a partir d'una llengua molt gastada i molt repetitiva, esmolar-la, fer-la a trossos, reconstruir-la, donar-li noves possibilitats de dir".

I, d'aquest treball amb la llengua catalana, que ha enriquit com pocs, a la literatura:

"Sempre he tingut clar", diu, "que la literatura no és un llenguatge que es pugui copsar, que es pugui entendre completament. L'escriptura és un llenguatge ple de laberints, d'enigmes, d'escletxes, de fondals, de secrets, de complicitats, de replecs". "I és per aquí que surt la literatura bona: quan aquesta llengua aconsegueix espais de llibertat".

És exactament això: la literatura com un exercici de llibertat.

[3]

I aquí la seva ambició és màxima: “Fer del llenguatge”, diu, “expressió artística, aquesta és la feina difícil i plena de miratges, ofecs, defalliments i fracassos”.

“Ningú com Mesquida per construir tot un món amb un parell de pàgines. Ningú com Mesquida per bastir amb aquests mons un univers perfectament travat. Un univers que se’ns fica a dins i ens hi pesa, perquè es tracta de la vida mateixa. I ningú com Mesquida per esbrinar vides, per mesclar-les, per posar en evidència nafres i esperances, projectes i desolació. I sobretot ningú com Mesquida per tractar tot aquest garbuix de vides amb una pietat clàssica que t’acaba envoltant i que sap transfigurar els fems en una matèria que busca incansable la llum de la dignitat humana”.

Radicalment contemporània, l’obra de Mesquida assumeix i vivifica la tradició literària catalana des dels primers mots escrits. Des d’aquells que, adolescent a Manacor, va descobrir com la font de lletra viva oral de la llengua catalana, que trobarien forma en les Homilies d’Organyà: “aquest petit quadern humil de pergami manuscrit”, diu, “em demostra el naixement d’una nova consciència d’identitat i d’una comunitat determinada”.

Amb la llengua catalana, comença una literatura, però sobretot s’articula una identitat i una comunitat, la catalana, al voltant de les lletres. I, per a Mesquida, aquí comença, també, el diàleg permanent, la conversa interminable, la reconstrucció de la tradició literària amb la saba d’una nova vida, la literatura d’arreu, de la que no deixarà de nodrir-se: “sóc molt esponja”, diu, “el que m’agrada m’ho faig meu, i el que no m’agrada ho escup; res em resulta estranger”.

Però els llibres no són només llibres: són la vida, convertida en escriptura, la vida que els llibres intensifiquen i modelen. “Cal que la vida entri per tots els porus de les paraules”.

I això provoca un terratrèmol: “una resplendor”, diu, “m’ha fet veure que molta de la meva feina d’escriptura té una única passió: Fer de l’aprenentatge de la lletra i de la seva pràctica [...] un art de viure”.

[4]

Tens raó, Biel: “Si no es té consciència de la llengua pròpia, poc país es pot fer. Gens”.

Això és la llengua: consciència d'allò que som i allò al que pertanyem. “Una manera de pensar, de veure, de sentir de ser, en una paraula, de dir el món. I per a mi”, diu, “això és la llengua catalana: la manera i el mode que tenim els catalans, els habitants dels Països Catalans, de fer moure les neurones per pensar, dir i escriure el món” .

Deia Blai Bonet: “La llibertat és una presència de naturalesa *vaivera*, que ara hi és, ara no hi és”. Per això calia vindicar la llibertat al 73, quan Mesquida escriu el primer llibre, i per això cal vindicar-la ara, al 2026, perquè les forces en contra de la llibertat sempre hi han estat, i sempre hi són, encara.

Per això cal treballar-hi. Per la llibertat de les persones i dels pobles, també del nostre, a Catalunya i als Països Catalans, contra el regionalisme i la disgregació, “contra la minorització i l’esquarterament cultural que ataca per totes bandes”.

Treballar per la llibertat, sí, i treballar per la democràcia i pels drets: de les persones totes, i dels pobles, també el nostre. I per la cohesió social d’aquest país que se n’enorgulleix de la seva diversitat, que és la seva riquesa i la seva força.

Avui celebrem la perseverança d’una llengua, una cultura i una identitat per sobreviure i enfortir-se, malgrat totes les forces en contra. Per això, en temps d’incertesa, desconcert i amenaces, no podem perdre el nord: més llengua catalana per a tothom, més escola sempre i tota en català per a tots, i més cultura per a tothom.

Per la llengua i la cultura, cap a la llibertat!
Visquin els Països Catalans!